

מושגי יסוד בחקר סכסוכים

הקונפליקט הראשון שתועד הוא של אדם וחווה, ומאז הקונפליקטים הלכו והחריפו. העולם הישרדותי- החזק שורד והחלש נכחד. הקורס יעסוק בעיקר בסכסוכים פוליטיים- פרט מול קהילה, קהילה מול קהילה. פחות דברים בין אישיים.

קונפליקט: מצב שבו קבוצות שונות (או אנשים שונים) שואפות לקדם מטרות סותרות או בלתי ניתנות ליישוב. כלומר יש ניגוד בתפיסה בין שני שחקנים לפחות במערך הפוליטי.

שלבים בפתרון סכסוך (אליים או לא אליים):
הפחתת סכסוך ← יישוב סכסוך ← טרנספורמציה של סכסוך (פיוס ואחווה).

מאפיינים של לימודי קונפליקט:

- **רב רבדי- מדינתי, אזורי, עולמי וכו.** לדוגמא חוק שנחקק במדינה אחרת, ומשפיע עלינו. מדיניות הגירה.
- **מולטי דיספלינרי- מתעסק גם בהיבט הפסיכולוגי של הסכסוך, מה קורה לנו כשאנחנו בסכסוך? אמונות ותפיסות בסכסוך. יחסים בינ"ל- מי יותר חזק? מי שולט? בידי מי הכח?**
- **רב תרבותי- לדוגמא מי נכנס ראשון לחדר, חיג'אב בצרפת (דורשים מנשים להוריד אותן כי זה לא תואם לתרבות הצרפתית), או מעמד האישה באסלאם.**
- **אנליטי או נורמטיבי- אנליטי: מחקר אמפירי | נורמטיבי: חוקר/ת שמגיעים עם מטען אישי, מחקר שמראש בא עם המלצה.**
- **תיאורטי או פרקטי- תיאורטי: "מה היה קורה אם..." | פרקטי: לתת עצות למתווך.**

ג'ק לוי- רמות שונות לניתוח קונפליקט

לפי לוי, בעת ניתוח של קונפליקט, עלינו להסתכל עליו ב-3 רמות משמעותיות:

- אינדיווידואלית- רמת המנהיג.
- לאומית/ מדינה- מערכות פנים מדינתיות, משטר, מבנה המערכת, אינטרסים, יציבות המדינה
- המערכת הבינ"ל- מי שולט? מי דומיננטי? כמה שחקנים מובילים יש? מה מיקום המדינה המובילה שבה מתקיים הקונפליקט בתוך המערכת הבינ"ל.

ניתוח לדוגמא- מלחמת האזרחים בסוריה

רמת המנהיג: אסד- בן למשפחת מלוכה, קיבל ביקורות בעבר שלא היה קשוח מספיק. צריך לעמוד בציפיות של אבא שלו. אשתו חולה, בעיות אישיות.

רמת המדינה: מלחמת אזרחים, אלימות, שסעים אתניים, אי יציבות, מיעוטים מקופחים, גורמים מחתרתיים שונים בתוך המדינה, בעיות כלכליות. משטר אוטוריטרי (לא דמוקרטיה), אין אופוזיציה.

המערכת הבינ"ל: איראן- רוצים השפעה באמצעות סוריה ובאמצעות החיזבאללה. ניסיון לשנות את מאזן הכוחות במזה"ת.

רוסיה- מעבירה כספים. רוצה השפעה במזה"ת, סוריה נראית מקום נוח.
ארה"ב- רוצה להיות הבוסית הגדולה בכל העולם.

לבנון- בשל המעורבות של חיזבאללה ובשל ההשפעה של הכאוס עליהם. קטאר- גורם מממן. ישראל- רוצה לשמור על מאזן ולמנוע התבססות איראנית תורכיה- הפליטים הכורדים, התעוררות אתנית. גבול עם סוריה, שער לאירופה. יוון, גרמניה ואירופה בכללי- קליטת פליטים ירדן- שמירה על השלטון, בעיית פליטות מועצת הביטחון של האו"ם נאט"ו.

גישות לניתוח המערכת הבינלאומית

יחב"ל- יש מספר גישות לניתוח יחב"ל ולהתבונן על המערכת הבינ"ל.

הגישה הריאליסטית- השחקנים במערכת הבינ"ל פועלים על מנת למקסם את התועלת שלהם והאינטרסים שלהם מבחינה ביטחונית. מדינות רוצות עוד עוצמה צבאית. המערכת הבינ"ל היא אנרכית- אין כאן סדר. כל מדינה פועלת על פי אינטרסים, אין באמת בריתות וחברויות.

הגישה הליברלית:

כלכלית: השחקנים במערכת הבינ"ל מונעים בראש ובראשונה על ידי מניעים כלכליים, לכח כלכלי יש כח משמעותי ביותר במיתון משברים וביצירתם. העניין הוא לא צבאי, אלא מרדף אחרי משאבים.

ערכית: שחקנים במערכת הבינ"ל פועלים על פי ערכים ואידאולוגיה, כמו רצון לקדם את הדמוקרטיה, חשוב הרבה יותר מאשר הרצון להתעשר. הגישה הזו אומרת שיש מקום לבריתות, והן יכולות להיות משמעותיות כדי לקבל עולם על פי אמונתיהם.

ניתוח היחסים בין ישראל לארה"ב לפי שלושת הגישות:

הגישה הליברלית ערכית: אנחנו חולקים את אותה אידאולוגיה, "הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון".

הגישה הליברלית כלכלית: ישראל כאומת סטארט אפ, וארה"ב כמדינה שממנת אותנו.

הגישה הריאליסטית: שליטה במזרח התיכון. גרעין. אבל בתכל"ס אנחנו לא באמת חברות.

לואיס קרייסברג- אחד החוקרים המשמעותיים בחקר סכסוכים. חקר בין היתר את יחסי ישראל-מצריים לאורך השנים (גם לפני הסכם השלום).

קרייסברג טוען שאנחנו צריכים ללכת אחורה בזמן ולברר את הסוגיה שלכל קונפליקט יש רקע שלרוב התחיל הרבה לפני העימות עצמו, לעיתים הוא כולל שחקנים נוספים, ולעיתים זה בין השחקנים לבין עצמם, ואם לא נלמד את ההיסטוריה של הקונפליקט לא נצליח להבין איך הוא מתפתח.

אם אנחנו רוצים להבין מה קורה עכשיו, אנחנו צריכים להבין את ההיסטוריה.

השאלה היא כמה אחורה אנחנו צריכים ללכת? יש שיגידו שצריך ללכת עד קום המדינה, יש שטוענים שצריך ללכת דור אחד (25 שנים) אחורה.

אנדרס ווימר - Wimmer חוקר אמריקאי. כתב ספר על התמודדות עם קונפליקטים- מאמר החובה עסק בהקדמה לספר, הוא פורש את המשנה שלו על איך אנחנו צריכים להתמודד עם קונפליקטים אתניים.

מבחינתו של ווימר, הוא מתייחס להתמודדות עם קונפליקטים אתניים, והוא מציין בצורה מאוד ברורה שהקונפליקטים של אחרי המלחמה הקרה שונים.

הקונפליקטים של ימינו, הם לא מדינה אחת מול מדינה אחרת, אלא קונפליקטים אתניים של קבוצה מול מדינה, או קהילה אתנית אחת מול קהילה אתנית אחרת.

יש מחקרים אודות העליה הקשה של קונפליקטים אתניים בעולם, וההסברים עצמם נשענים על מספר הסברים שונים.

תהליך ראשון- הפשרה. היו משטרים קשוחים וחשוכים בעולם, לא היה חופש דעה, האנשים היו בקיפאון מחשבתית מסוים. תהליך של דמוקרטיזציה בעולם הוביל למצב של הפשרה של דרישות ותביעות לאומיות. ברגע שהמחשבה התחילה "להפשיר", התחילו להגיע מחאות מלמטה.

תהליך שני- המדינות החדשות. מסוף שנות ה'50 קמו המון מדינות. המדינות הללו קמו מתוך מעצמות מאוד גדולות- יוגוסלביה, בריה"מ לשעבר וכו'. המדינות החדשות לא היו הומוגניות. נוצר מצב בו יש במדינה רוב וגם מיעוט. המדינות לא היו יכולות להשביע את הרצונות של כולם.

תהליך שלישי- גלובליזציה. תהליך שבו אנשים בקלות רבה יותר יכולים לראות ולשמע את מה שמתרחש מעבר לים או במדינות סמוכות. כלומר, אנשים שהם מיעוט במדינה ומחוסרי זכויות, לא היו מודעים לעובדה שזה המצב שלהם. אך מכיוון שהם נחשפו פתאום למדינות אחרות דרך החדשות, הם ראו שמיעוטים אחרים זכו לייצוגים שונים במדינות אחרות וזה גרם למיעוטים לשאוף גם ליצירת שוויון.

תהליך רביעי- התנגשות הציוויליזציות. בעולם קיימת התנגשות ציוויליזציות. ניגע בנושא בהמשך הקורס.

הקונפליקטים הנפוצים ביותר שאנחנו מזהים היום, הם לא מלחמה בין מדינות, אלא קונפליקטים אתניים. הטענה במאמר הייתה שאם בעידן המלחמה הקרה היה אינטרס של מדינה לשלוט באזור, בשלב מאוחר יותר האינטרס למנוע קונפליקטים היה כדי שהם לא ידבקו בהם.

שמאל ניר (חוקר ישראלי)

מדבר על **סכסוכים א-סימטריים** ← לכידות חברתית, הזדהות עם המטרה, לוחמה פסיכולוגית. מדינה מול ישות לא מדינתית (גרילה/ קבוצה אתנית). מדינה: חזקה, עימות פיזי, כוח/ עוצמה. מדינה כפופה לנורמות וחוקים. יישות לא מדינתית: לא כפופה לנורמות וחוקים, לכלוך, התשה.

בסכסוך בעצימות נמוכה (מוגבל), מדובר על סכסוך שנחשב כמינורי במושגים של מדינה, אך הוא עולם ומלואו במושגים של קבוצות אתניות. על פי איזו עוצמה אנחנו סופרים? טנקים? כוח צבאי? טילים?

התכלית המדינית לא תושג בהכרח באמצעות עוצמה צבאית. זה כבר לא פוליטיקלי קורקט לחסל את הצד השני כליל. על המדינה לדעת מה היא התכלית המדינית- מה המדינה רוצה להשיג בסופו של דבר.

תיאורית השלום הדמוקרטי מהם שלום, דמוקרטיה ושלום דמוקרטי. שלום (לא מלחמה), היעדר עוינות ומלחמה, וההבנה שאין פחד מאלימות. ניסיונות כנים לפיוס ומערכת יחסים בריאה בין מדינות. הרבה פעמים הגדרה של מושג מתמקדת ביחס שלו למושג אחר. דמוקרטיה- שלטון העם, זכות בחירה/ בחירות חופשיות, זכויות אדם, ליברליזם/ פלורליזם/ סבלנות, שוויון בפני החוק, אין שרירותיות.

ג'ון אוון- איך ליברליזם מוביל לשלום דמוקרטי?

באופן כללי הוא בעד, אך מוסיף קצת משלו. התאוריה נכונה ומשמעותית, והכי נכון ליישם אותה. נשען על שיח של זכויות. האידאולוגיה הליברלית מבחינתו משפיעה על מדיניות החוץ במידה רבה. השלום הוא אינטרס של ממש לדמוקרטיה, לא מדובר רק בערך או אלטרואיזם, אלא בצורך ממשי. **זו הסיבה שדמוקרטיה לא נלחמת בדמוקרטיה אחרת. שלום מאפשר לדמוקרטיה לשגשג ולשמור על זכויות אדם.**

יש קשר סיבתי אמיתי- כשדמוקרטיה יש ערכים ליברליים אמיתיים, היא לא תהיה מוכנה להילחם בדמוקרטיה אחרת עם ערכים ליברליים דומים.

מלחמה תגיע ממנהיגים ליברלים/ לא ליברלים (ישפיע על יחסי החוץ) ומונעת מאינטרסים. הפרטים בתוך דמוקרטיה לא תילחם בדמוקרטיה, זה הדבר הכי קרוב לחוק אמפירי שקיים בתחום של יחסים בינ"ל. דמוקרטיה ליברליות יש להן פרוצדורה ליברלית, ותפיסת עולם ליברלית.

לפי **רוסאטו**, דמוקרטיה לא מחצינות את הערכים הליברליים שלהם כשזה מגיע ליחסי החוץ. **אמנם יש קורלציה- יש יותר דמוקרטיה שלא נלחמות האחת בשניה, מאשר דמוקרטיה שכן נלחמות האחת בשניה, אבל לא מדובר בקשר של סיבתיות.**

מדינות ליברליות מפרות את הנורמות הליברליות כשהן בזירה הבינ"ל, והן פעלו לא פעם ולא פעמיים באגרסיביות ובאלימות כלפי שחקנים אחרים ליברלים על מנת להגביר השפעה ולהשיג שליטה ועוצמה באזורים מסוימים.

במשטרים אוטוריטריים מורידים מהר יותר מהשלטון מנהיגים שהפסידו במלחמות, מאשר מנהיגים במדינות דמוקרטיות. כיוון שבמדינות דמוקרטיות המנהיג יכול להיבחר שוב, גם אם הפסיד במלחמה. זה קורה כי על מנהיגים לתת דין וחשבון, ובמדינות אוטוריטריות יהיה קל יותר להפיל אותם אחרי הפסד, בעוד שבמדינה דמוקרטית המנהיג יכול להיבחר בשנית.

דמוקרטיה כשלעצמה אינה מקדמת שלום, הוא מסיים באזהרה "על ארצות הברית להיזהר" - ארה"ב מניחה בבסיסה שאם היא תנהג בשלום, מדינות אחרות גם ינהגו בשלום כלפיה, אך הנחה זו לא בהכרח נכונה.

מקרה בוחן של מלחמה בין שתי דמוקרטיות: איסלנד ובריטניה (מלחמת הדגה Cod War).

איסלנד היא אי קטן של 300,000 איש ועיסוקים העיקרי הוא דיג. בסוף שנות ה-40 הבריטים התחילו לדוג גם כן, וחדרו לתוך שטח הדיג של איסלנד ולמעשה גרמו לכך שבתוך שנים ספורות חלק נרחב מאזור הדגה של איסלנד הידלדל.

המצב הזה יצר עימות דיפלומטי בין שתי המדינות, התנגשות באו"ם וכד'. הבריטים החליטו לשלוח שתיים מהספינות שלהם להגן על האינטרסים שלהם, ומכיוון שלאיסלנד אין צבא, היא השתמשה במשמר החופים של המדינות הסקנדינביות כדי להגן על עצמה.

האיסלנדים ניצחו בבית הדין הבינלאומי, והוכרע ש-200 מייל ימי יהיו גבול כלכלי ימי, אך לא חלק מהריבונות של המדינה והבריטים לא יכולים לדוג בו.

המלחמה התקיימה בין שנות ה-50 לשנות ה-70 ונזכרת בצד הבריטי כהפסד נוראי ובצד האיסלנדי כמלחמה גדולה (עם הרוג אחד מהצד שלהם).

סמואל הנטינגטון - התנגשות הציוויליזציות

בספרו הגל השלישי - הוא ספר את מספר הדמוקרטיות בעולם ומצא שלושה גלים של דמוקרטיות לאורך השנים 1828-1943 (גל ראשון), 1943-1974 (גל שני), 1974-1990 (גל שלישי).

בגל הראשון - בגלל שלא היו הרבה דמוקרטיות, הכניס לתוך הגל הזה מדינות שהיו בהם בחירות חופשיות, לבין מדינות שנתנו את זכות הבחירה ליותר ממחצית מהגברים.

קריטריוני מינימום להגדרת דמוקרטיה:

- חופש בחירה לכל האזרחים והאזרחיות
- 2 מועמדים ומעלה
- בחירות חופשיות

בעולם של תום המלחמה הקרה, יש סדר חדש בסכסוכים העולמיים.

נכנס למשחק שחקן חדש - הציוויליזציות. כלומר המלחמה היא לא בין מדינות אלא בין תרבויות.

רמה תרבותית גבוהה של אנשים, שמאחדת אנשים עם זהות תרבותית דומה ומבדילה אותם מאחרים.

המדינה היא לא העניין החשוב ביותר, אלא הציוויליזציה.

ציוויליזציות: איסלאמית, סינית, יפנית, מערבית, אפריקאית, הינדואית, מזרח אירופית, דרום אמריקאית.

הוא חילק את העולם ליחידות התייחסות משמעותיות, הוא לא רואה מצב שבו העולם מתקדם לקראת ציוויליזציה אחת, נהפוך הוא. המדינות ימשיכו להתקיים תחת ציוויליזציות שונות, ויש סבירות גבוהה מאוד שהן תתנגשנה אחת בשנייה.

הוא מתאר גם במאמר וגם בספר שלו מצב שבו הוא צופה בצורה כמעט ודאית שתהיה התנגשות מאוד משמעותית בין שני צמדים: המערבית מול האיסלאמית | המערבית מול הסינית.

לכן חיבור איסלאמי- סיני הוא מפחיד.

הציוויליזציה המערבית, ובראשה ארצות הברית, לעולם תתנגש בדעות של האיסלאם והתרבות הסינית.

אם עד עכשיו המדינות והגושים היו משמעותיים, הרי שבעידן פוסט המלחמה הקרה, העולם מתחלק לציוויליזציות וזה הדבר המשמעותי.

כשמגדלי התאומים נפלו ב-2001, כותרות העיתונים זעקו- **הנטינגטון צדק**.

ראסט ושות' יצאו נגד התאוריה של הנטינגטון ואמרו בצורה אמריקאית מאוד מנומסת שמדובר בגיבוב של שטויות. זה מאוד לא הולם לצבוע ציוויליזציות בשחור (צובע את הציוויליזציה האיסלאמית והסינית).

מה האביב הערבי יכול ללמד אותנו לגבי התנגשות הציוויליזציות (הכתבה מ YNET - מטרתה לסתור):

מדברים על התנגשות פנים ציוויליזציות

1. מלחמות שקורות בתוך הציוויליזציה האסלמית עצמה
2. תנועה שמטרתה להשיג דמוקרטיה לציוויליזציה שהנטינגטון מגדיר כמתנגדת לדמוקרטיה.

מסגרות לניהול קונפליקטים תוך מדינתיים- נדון בכמה אופנים

במאמרו של אנדרס ווימר, הוא הצביע על מגמה שבה יש יותר מאבקים אתניים בין ישות אתנית ומדינה יותר מאשר בין שתי מדינות. כתוצאה מכך, אנחנו צריכים לנסות ללמוד על כמה דברים.

- מדוע דמוקרטיה קורסות?
- האם יש דרכים דמוקרטיות לפתור סכסוכים ברמת המדינה קונפליקטים אתניים חריפים

לרוב הטענה היא, שדמוקרטיה לא יכולות לשרוד כאשר יש בהם שסעים אתניים לאומיים חריפים. זו הייתה הטענה הרווחת עד אמצע שנות ה'70, ובסוף שנות ה'70- תחילת שנות ה'80, היו חוקרים שאמרו שניתן לקיים דמוקרטיה בחברות שסועות, אבל יש לכך כל מיני תנאים וחוקים שיש ללמוד אותם.

מדוע דמוקרטיה קורסות- מאמר של דיסקין, דיסקין וחזן.

הכותבים ניסו למפות **מה המשתנים שהשפיעו על הקריסה**. האם יש איזשהו כלל שלפיו אפשר לדעת תוך כמה זמן היא תקרוס. מה המסקנה אליה הם הגיעו? יש כמה מאפיינים שהם משתנים.

אין משתנה מפתח יחידי שיכול להשפיע על קריסת הדמוקרטיה, אך בפירוש אם יש את הנקודות הבאות: שסעים חריפים, כלכלה כושלת/ לא מתפקדת, היסטוריה בעייתית, אי יציבות ממשלתית והתערבות חוץ.

הם מצאו שבמדינה שבה יש 4 מתוך החמישה מהקריטריונים הנ"ל, יש בעיה מאוד רצינית והמדינות הללו עשויות לקרוס. נוסף על כך, במידה ויש להם את הנושאים האלה, עליהן לעשות בדק בית. בין המדינות הבעייתיות שנחקרו: ישראל והודו.

שסעים חריפים - מצד אחד מהווה חלק ממקבץ שעשוי לגרום לדמוקרטיה להתמוטט, אך הוא בפני עצמו לא מספיק כדי לגרום לדמוקרטיה להתמוטט. איך, והאם אפשר, בדרכים דמוקרטיות להתמודד עם שסעים אתניים עמוקים.

חברות שסועות - מוגדרות כחברות שבהן יש שסעים עמוקים ומשמעותיים, בין אם הם דתיים, לאומיים, אתניים ולשוניים. שניתן לזהותו בקלות. בנוסף הספרות קובעת, שבחברות שסועות, יש מאבק בין קהילות מולדת. השאלה היא מאיפה אנחנו מתחילים לספור את המולדת. לצורך העניין, יש טורקים בגרמניה, שהם כבר דור שלישי במדינה. האם הם נחשבים קהילת מולדת? בכל החברות השסועות, תמיד עולה השאלה - מי היה כאן קודם? החברות השסועות משפיעות על שאלת האופי של המדינה, איך המדינה אמורה להיראות ומה הערכים שלה.

- **פתרון לא דמוקרטי** - רצח עם, הטמעה כפויה, אסור להשמיע את השפה של המיעוט.
- **חלוקה** - לוקחים את המדינה המפולגת ומחלקים אותה לשני חלקים (לא בהכרח שווים). דוגמא מובהקת לחלוקה שעברה בקלות היא צ'כוסלובקיה שהתחלקה לצ'כיה וסלובקיה. לעומתה, החלוקה שבין הודו לפקיסטן נעשתה בצורה לא טובה, ראשים נערפו, נשים נאנסו והחלוקה נעשתה באלימות קשה. שתי הדוגמאות הללו מראות לנו שאפשר לעשות חלוקה בדרכים דמוקרטיות ולא דמוקרטיות.
- **דמוקרטיה ליברלית רובנית** - דמוקרטיה שבה הרוב קובע. כל אחד הוא קול אחד (דמוקרטיה רגילה). בחירות חופשיות ומערכת שמבוססת על דעת הרוב. בחברות שסועות אנשים שמים דגש גדול מאוד על הפן האתני, ולרוב יצביעו לפי האתניות שלהם. ככה יכול לקרות מצב שמדינה שחלוקת החברות בה היא 60%-40% תחדל מלהיות דמוקרטיה, כיוון שה-40% לעולם לא יהיו בשלטון. מנגד יגידו כי זהו המבנה האתני של המדינה, ולכן זה מצב הוגן.
- **דמוקרטיה קונסוציונלית (מודל הפשרה והשיתוף)** - במצב כזה אנחנו מקיימים דמוקרטיה מסוג שונה, מתוך ההנחה שבשלטון צריכות להיות מיוצגות כלל השכבות באוכלוסיה. קודם כל הביסוס הוא פרופורציונלית, ולא עיקרון הרוב. כל החברות המיוצגות יהיו חברות גם בממשלה (לא רק בפרלמנט, אלא ממש ברשות המבצעת). ניתנת אוטונומיה לכל אחד מהזרמים בחברה. בעולם יש מודלים כאלה; בלגיה, קנדה, שוויץ. היתרונות של המודלים, שלפעמים זה עובד - חברות שלא מסתדרות באופן כללי, אבל עדיין יכולות לשבת ביחד בממשלה (בלגיה).
- **דמוקרטיה אתנית** - סמוחה הגה תיאוריה. בחברה שסועה אין את התנאים האידיאליים לחברה שסועה, למרות התיאוריות שהוצגו, סמוחה טוען שהדמוקרטיה האתנית היא הפיתרון האידיאלי. המאפיינים כוללים זכויות פרט זהות לכל האזרחים, זכויות קהילה מסוימות למיעוטים האתניים, קבוצה אתנית אחת שמהווה רוב תשלט באופן חוקי במדינה ונחשבת כאילו הייתה רוב אחד. המדינה מחויבת קרונית ופרקטית ליישום העקרון הדמוקרטי גם כלפי קהילת המיעוט. לאחר הצגת התיאוריה, באו ביקורות מרחבי העולם שטענו שמדובר במודל של ישראל, ולא בתיאוריה מקיפה.

קונפליקט עיקש בלתי נשלט (פרופ' בר-טל)

נוכל למפות ולהגדיר את הסכסוכים בצורה טובה באמצעות מספר סממנים בולטים. מתייחס לסוג מסוים של קונפליקטים אלימים מאוד. קונפליקטים ממושכים שמזינים את עצמם במעגל סגור, ולכן מצטברים אצל הצדדים איבה ועוינות אחד כלפי השני. ממושכים = נמשכים יותר מדור אחד (25 שנה). נוסף על הקונפליקטים אלימים, ויש להם השפעה מאוד רחבה על החברה. דיונים על האלימות וההרג, ועל תרבות הסכסוך. הסכסוכים הללו **נתפסים כבלתי פתירים**. היסטוריה של ניסיונות כושלים, או מנהיגות שמסרבת להידבר אחת עם השניה. ייתכן שהם פתירים, אך נתפסים בחברה כלא פתירים. הם דורשים **השקעה מרובה**. החברות צריכות להשקיע מאמץ אנושי כביר בדמות טכנולוגיות וכו'. החברות צריכות לייצר אידאולוגיה שתייצר את הקונפליקט ותמשיך אותו. השלטון משקיע במשאבים חומריים ופסיכולוגיים. קונפליקטים עיקשים נתפסים **כמשחק סכום אפס**, יש רק צד אחד שיקבל את מבוקשו ואין דרך להפוך את זה, הסכסוכים הם **מרכזיים**, ויתפסו חלק מרכזי בתודעה ובתקשורת של החברות. האמונות החברתיות מתפתחות לאור האלמנטים: אתוס של סכסוך, נרטיב (הצד שלנו...), זכרונות קולקטיביים, ייחודי. מבחינה פסיכולוגית נהיה קשה יותר ויותר לצאת מהקונפליקט. פתרונות אפשריים: חינוך לשלום- נרטיבים חלופיים, אג'נדה של שלום, מפגשים בין הצדדים.

מגדר ופמיניזם**תיאוריות פמיניסטיות בלימודי ביטחון וקונפליקט-**

המשותף לתיאוריות:

- נשים לא צריכות לעסוק רק בנושאים הרכים (חינוך, רווחה), אלא גם בנושאי חוץ וביטחון. האם נשים יביאו זווית פייסנית יותר? לא בהכרח. אבל הן יביאו מגוון רחב יותר של דעות.
- טענות שנשים צריכות לקחת חלק בהסדרים של פוסט סכסוך ולהגיע לשולחן מו"מ. ביטחון לאומי ובינ"ל. מה הביטחון של הקהילות והיחידים בנוסף לביטחון הכללי?
- בכל התהליכים של דיון, ביטחון וקונפליקט, סוג מאוד מסוים של גבריות הופך להיות הגמוני. לא כל עיסוק בנשים וגברים הוא עיסוק פמיניסטי.

אינגלהארט ונוריס- מגדר וקונפליקט.

חידוש משמעותי לגבי תפיסה.

שאלון על עמדות בנושאים שונים. בעיניהם ההתנגשות היא בין איך שתופסים מגדר ונשיות באוכלוסיות שונות. הנטינגטון לעומתם טען שיש התנגשות בין איסלאם לדמוקרטיה. אינגלהארט ונוריס פנו לציווליזצית האיסלאם, ואמרו שהם מוכנים לקבל נורמות דמוקרטיות מאוד משמעותיות, בהרבה מאוד נושאים, אבל לא מוכנים לקבל שוויון בין גברים ונשים, ובוודאי לא לקהילה הגאה. מעניין לדעת שהדעות מחריפות דווקא בגילאים הצעירים.

הצהרת זכויות האזרח של האו"ם.

לכל אדם ללא הבדל דת, גזע ומין יש זכויות שוות, חופש מרודנות, חופש תעסוקה. מאפשרת גם למרוד במנהיג, מדינה או ממשל שלא מאפשרים זכויות כאלה.

השיעור האחרון- סיכום הקורס

קונפליקט
 הפחתה
 ישוב ופתרון
 טרנספורמציה

שני הקשרים בסיסיים בחקר קונפליקטים- **ז'אק לוי**, מציע לנתח קונפליקטים בצורה שיטתית ומשמעותית של רמות (מנהיג, מערכת).
 אח"כ נוסף **קרייסברג** שהציע לחקור לא רק בצורה של רמות אלא גם לחקור אחורה בזמן.

היבטים משמעותיים- **אנדראס ווימר**- תיאר בצורה ברורה שהקונפליקטים בעידן הנוכחי משתנים, לא מדובר על מלחמה רגילה, אלא ריבוי קונפליקטים שמעסיק את העולם בזמן האחרון מתייחס למלחמות בין קבוצות אתניות או בין מדינה לקבוצה אתנית.

שמואל ניר- משמעותו של קונפליקט א-סימטרי, קונפליקט מוגבל (אם מוגבל אז עבור מי).

תיאורת השלום הדמוקרטי- אחת התיאוריות הכי משמעותיות שמציעה שדמוקרטיות לא יילחמו זו בזו.

אוון הסתייג ואמר שמדובר רק בדמוקרטיות ליברלי, **ורוסאטו** אמר שדמוקרטיות לא מחצינות את ההקשרים האלה.

הנטינגטון- clash of civilization- איך החברה מתעצבת אחרי המלחמה הקרה.
ראסט, אוניל וקוקס- פשוט לא נכון, לא משקף את המציאות ומכניס פחדים ולא מדויק.

המסגרות של ניהול סכסוכים בתוך מדינות ובתוך דמוקרטיות- **דיסקין** אומר ששסעים אתניים כשלעצמם לא יפילו דמוקרטיה, צריך מסה קריטית של שסעים אתניים בשביל שמדינה דיפול.

מה הקריטריוני מינימום של דמוקרטיה?

- בחירות חופשיות עם לפחות שני מועמדים
- זכויות פרט, כל הפרטים שוויו זכויות בלי קשר קבוצתי (ארה"ב וצרפת לדוגמא)

דגם הפשרה והשיתוף אומר דבר הפוך- רוצים ליישם דמוקרטיה, אבל הזכויות ניתנות לקבוצה ולא לפרטים. מאפשרים לכל הקבוצות לקחת חלק בתהליך הדמוקרטי באופן הגון ושוויוני.

סמי סמוחה- אחת הטענות לגבי הייתה שהוא מציג את המבנה הישראלי.
 ביקרו אותו על המבנה שהציע בכך שאמרו שדמוקרטיה אתנית היא פחות דמוקרטיה- קהילה אחת שרואה את עצמה רוב, אבל כל האזרחים זכאים לזכויות בחירה וזכויות פרט כקבוצות אתניות.

קונפליקטים אלימים מול לא אלימים.

קשה לכמת ולהבהיר מה הוא סכסוך אליים ומה הוא סכסוך לא אליים. יש שוני בין מחקרים ובין מה שמגדירים סכסוך אליים. יש שוני בהגדרה- כמה הרוגים נחשבים סכסוך אליים?

האופן שבו משטרים יכולים ליפול ומה יבוא אחריהם.

המאמר של **ברטל** ממשיג מה הם קונפליקטים עיקשים ובלתי נשלטים, נשען על המאמר של **קרייסברג** ומוסיף לו עוד סממנים. מה שמעניין מבחינתו של **ברטל**, אומר שאותם מאפיינים הופכים את הקונפליקט לכה שמניע את עצמו.

ההרצאה של **סילביה בשבקין** - מאבק של נשים אמריקאיות בדרכן להיקלט במדינות החוץ. בעקיפין שנאמר שנשים התנהגו ביחסי החוץ באופן שתואם את ההעדפות הפוליטיות שלה.

שושקה (זאב) - מחאה לא אלימה. איך זה נראה בפועל. בשיעור לאחר מכן גם הזכרנו בנוגע לאותה הצהרת זכויות, לכאורה אם יש דיכוי, לכל אחד מאיתנו זכות למרוד. שושקה החליטה שהיא עצמה מורדת. דנו בכך בהרחבה - איך עושים מחאה לא אלימה?

מגדר וסכסוכים - מושגים של מגדר ופמיניזם ומה ההגדרות שלהם. תיאוריות פמיניסטיות ליחסי ביטחון. האם מגדר רלוונטי לחקר קונפליקט? למגדר יש כל מיני קשרים לסכסוכים בעולם. משפיע על קונפליקט ואיך הוא משפיע על הדרך לפתור סכסוכים. יש לכך השפעה גם על איך מערכת בחירות נראית.

כדאי שנשים לא יעסקו רק בנושאים רכים, אלא גם בנושאים כמו כלכלה וביטחון, שמזוהים עם גברים.

רונלד ונוריס - אפילו כשאנחנו מנסים לבחון את הציוויליזציות, אנחנו צריכים להתייחס לאיך אנשים תופסים את מגדר ויחס לקהילה הגאה כדי להבין קדמה.

איך מגיעים לפתרון סכסוך וטרנספורמציה?
 בשלות - מצב שבו הצדדים בשלים לפתור קונפליקט מסוים
 כמו **שזרטמן** כותב - יש שתי גישות כשיש שני צדדים שנמצאים בסכסוך (שני צדדים שמנסים לחתור למטרות מנוגדות), צריך למצוא את ההסכם המנצח שהוא ההסכם המקובל, נקודת האמצע בין העמדות הללו. ככה נצליח לפתור את הקונפליקט. אז נוכל להגיע לפשרה.
 עיתוי - **זרטמן** אומר שצריך לשים לב לעיתוי המשמעותי שבו עלינו לפעול כדי לפתור קונפליקט. גם אם ההסכם יהיה פחות מוצלח, אם הוא מוגש בעיתוי הנכון, הוא יכול להתקבל. כנ"ל לגבי הסכם מצויין שמגיע בעיתוי לא נכון ויכולים לדחות אותו על הסף.

מה הם רכיבי הבשלות?

מצב של קיפאון בין הצדדים, שניהם מרגישים שהם לא יכולים לעמוד בכל המטרות שלהם ולנצח. אם רוצים לפתור סכסוך, צריך לחכות למצב שבו שני הצדדים יהיו פגועים וכואבים מאוד. צריך שהקונפליקט שקיים בשטח יגרום לשני הצדדים להיות כואבים והם משלמים עליו מחיר כבד. שני הצדדים צריכים להרגיש בקטסטורפה, כאב הדדי.

בנוסף צריך להיות מצב ששני הצדדים מרגישים שיש מוצא, אם הם ירגישו שאין מוצא ילכו לכיוון לא שלומני, אלא כיוון הרסני בקונפליקט שפועל בכח ובעצמה. בשלות תתרחש כאשר החוויה הסובייקטיבית של הצדדים, שכוללת כאב, תקיעות וחוסר יכולת לסבול את מחירה של הסלמה נוספת, היא מקושרת לראיות האובייקטיביות עבורם. נפגעים, נזק חומרים וכו'.

עניין משמעותי נוסף הוא אפשרות לעשות עידוד הבשלה- הבשלה או תהליך שלה, תיתכן באמצעות דיפלומטיה יצירתית. שכנוע כמרכיב דיפלומטי יכול ליצור מודעות לתקיעות ולכאב.

אז למה זה לא עובד? כי בדרך כלל זה דברים שאפשר לראות רק בדיעבד. מנהיגים שנמצאים בתוך קונפליקט לא יצאו ויצהירו שהם על סף קריסה, אלא להיפך. קשה לשים את האצבע איפה נמצאת נקודת הבשלות. בנוסף, לפעמים יש בשלות בצד אחד אבל לא בצד השני, והתיאוריה הזו עובדת רק אם שני הצדדים במצב של בשלות. למרות זאת, מקובל לטעון שאלמנט הבשלות מאוד משמעותי, כי אם מזהים אותו בזמן (הרוגים, משבר כלכלי) פיתרון מדיני יכול לפתור אותו.

יש עוד גורם מסוים שיכול להוביל אותנו אל הטרנספורמציה: תהליך של ניהול קונפליקט באמצעות גורם שהוא נפרד מהצדדים המעורבים ישירות (צד שלישי). מבוצע באמצעים שונים ללא שימוש בכח פיזי. יש מחקרים שטוענים שבמחצית מהקונפליקטים בעולם מעורב צד שלישי. יש מחקר קצר שנעשה על ידי **ברקוביץ ולי** (מאמרי בחירה) שמאיר את עינינו לגבי תפקידו של צד שלישי. הם מתייחסים לכמה היבטים משמעותיים- מתי כדאי לתווך ולהכנס כגורם שלישי בסכסוך? המשמעות היא שמעורבות של צד שלישי כמתווך בסכסוך יעילה כשהצדדים הגיעו למבוי סתום ולא יכולים לפתור בעצמם את הקונפליקט, אבל הם בכל זאת מעוניינים לפתור אותו.

נשאלת השאלה- למה שמדינה שלישית תרצה להתערב ולפתור את הקונפליקט?

יש שלוש אסטרטגיות של מתווכי צד שלישי:

- אסטרטגיות תקשורתיות- להעביר מסרים בין הצדדים, אינפורמציה חסרה עבור כל צד וצד. כשיש אויבים, אין תקשורת בכלל. אין שגרירות או נציגים. להבנות אינפורמציה ברמות הבסיסיות ביותר.
- אסטרטגיות של תכנון- קביעת מיקום, קביעת סדר יום בדיונים, אחריות על ל"זים ומצעים פשרות וויתורים- אלטרנטיבות לדיון. מעורבות יותר משמעותית, אירוח של הדיונים.
- אסטרטגיות של מניפולציה- מסננים אינפורמציה, עיגול פינות, שיטת המקל והגזר

אסטרטגיות התערבותיות:

- לא התערבותי (אסטרטגיות תקשורתיות)- 34% הצלחה, 66% כישלון
- התערבותי (תכנון+ מניפולציה)- 43% הצלחה, 57% אחוזי כישלון

ניתן להבין שכשצד שלישי עושה מאמץ, זה עוזר יותר לפתור את הקונפליקט.

יש חשיבות עליונה לכך ששני הצדדים יתפסו את הצד השלישי כאמין ומייצג את האינטרסים של שני הצדדים.

- לא התערבותי (אסטרטגיות תקשורתיות)- 50% הצלחה
- התערבותי (תכנון+ מניפולציה)- 75% הצלחה

צריך לקחת בחשבון שאם לא יתפסו את המתווך כאמין על ידי אחד או שניים מהצדדים. ככל שהצדדים מחויבים יותר, וככל שהצד השלישי נתפס אמין יותר, ככה יהיה קל יותר לפתור את הסכסוך.